

UOT 747.

DOI: 10.52094/3005-9941.45.2024.027

Nərgiz Novruz qızı Quliyeva
Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Akademiyası
E-mail: naraazizova@yahoo.com

YENİ TEXNOLOGİYALARIN MUSIQİLİ TAMAŞALARIN SƏHNƏQRAFIYASINDA ƏHƏMİYYƏTİ

Xülasə: Məqalədə musiqili teatr tamaşalarının strukturunda səhnəqrafiyanın yeri və əhəmiyyətindən söz açılır, opera və balet tamaşalarının səhnə tərtibatlarının özəllikləri haqda məlumat verilir. Qeyd olunur ki, müasir teatr bu gün müasir mədəniyyətin qloballaşmasının qarşısına qoyduğu əsas vəzifələrdən birini – yüksək texnologiyalı sivilizasiyanı və onda ənənəvi mədəniyyət formalarının birgə mövcudluğunu birləşdirmək zərurətini həll etməyə məcburdur. Müasir bədii məkanda informasiya (multimedia, proyeksiya, audiovizual) texnologiyalarının inkişafı çox dinamikdir, onlara sənətin bir çox növləri tərəfindən tələbat yaranır. Yeni texnologiyalar daha çox vizual obrazların yaradılmasına yönəlib, ona görə də onların səhnəqrafiyada istifadəsi tamaşanın yaradılmasının ideya, eskiz, maketdən tutmuş dekorasiyanın yaradılmasına qədər universallaşdırılması nöqtəyi-nəzərindən əsaslandırılır. Vurğulanır ki, yeni texnologiyalar tamaşanın bədii ifadəliliyinə nail olmaq üçün vasitələrin çeşidini əhəmiyyətli dərəcədə genişləndirməyə imkan verir.

Açar sözlər: teatr, səhnəqrafiya, tamaşa, opera, balet, rəssam, texnologiya, bədii tərtibat

“Səhnəqrafiya” teatr əsərinin əsas məqamlarından biridir – tamaşanın məkan həllidir. Tamaşanın strukturunda səhnə qrafikasının əhəmiyyəti daha genişdir, çünki səhnədə təsvir olunanlar, ilk növbədə, müəyyən məkan mühitində aktyorun plastikliyinin mizan-səhnə rəsminin inkişafıdır. Bundan əlavə, dekorativ sənət tarixi əsasən rəssamların eskiz materialının öyrənilməsi ilə yaradılırsa, səhnə qrafikası tamaşanın bütün məkan şərhinə, teatr obrazının vizual əhəmiyyətini təşkil edən hər şeyə yönəlməlidir.

Müasir səhnəqrafiya bir sənət kimi uzun tarixi təkamül nəticəsində formalaşmışdır. Buraya teatr tamaşasının bütün maddi və görünən hissəsi, eləcə də bütün fəaliyyət boyu aktyoru əhatə edən hər şey daxildir: rekvizitlər, qrim, kostyumlar. Səhnəqrafiya sənəti müxtəlif ifadə vasitələrindən istifadə edir. Bu, real dünya, sənət dünyası (maskalar, geyimlər, əşyalar), dekorasiya (qrafika, heykəltəraşlıq, rəsm), eləcə də səhnə məkanı, səhnə işığı kimi konkret teatr elementləri ola bilər.

Əgər əvvəllər teatrşünaslıq quruluşçu rəssamların işini müəyyən dərəcədə dramaturqdan və aktyorlarla rejissordan sonra dayanan ikinci dərəcəli hadisə hesab edirdisə, indi rəssamlar tamaşanın tam həmmüəllifi ola bilirlər. Onlar tamaşalara

xüsusi özəllik bəxş etməyə çalışırlar ki, bu da pərdə arxasında və ya tamaşaçı qarşısında mənzərəni dəyişə bilən xüsusi səhnə mexanizmlərinin işləməsinə tələb edir. Bu, xüsusi kulis sistemi, fırlanan səhnə və ya səhnə avadanlıqlarının vurğulanmış ifşası ola bilər. Məkanın uğurlu təşkili tamaşanın uğurunun ən vacib komponentlərindən biridir.

Hər bir musiqili tamaşada – opera, balet, həmçinin musiqili komediya və operettada işıq partiturası təkcə təsvir effektləri saxlamaqla kifayətlənməməli, ümumi koloritin, şəklin “əhval-ruhiyyəsi”nin yaranmasına imkan yaratmalıdır. Özü də o, musiqiyə tam uyğun dəyişməli, musiqi partiturasına həmahəng olmalıdır. Tamaşadakı bədii işıqlandırma və səs tərtibatı müəlliflərdən və iştirakçılardan təkcə məsələlərin məğzini anlamağa deyil, səhnədə əks olunacaq şəkllə səmimi və həyəcanlı münasibət tələb edir.

Hələ tamaşanın hadisələri başlamamış, pərdə qalxmamışdan əvvəl tamaşaçını həyəcanlandıran parlaq bədii obrazların yaranması tamaşanın səs tərtibatı və işıqlandırılma ilə yaradılır. *“Vahid bir ideya arxasınca gedən kollektivdə çıxış edərkən rəssamın yaradıcılığı bütün yaradıcı kollektivin tərkib hissəsindən biri olur. Burada söhbət yalnız səhnədə olan dekorasiyadan və ya kostyumdan, hər hansı bir aktyorun qrimindən və ya rejissor ilə birlikdə seçilən naturadan getmir, bunlar hamısı kollektivin birgə əməyinin nəticəsidir. Burada söhbət rəssamın rejissorla, aktyorla, bəstəkarla və başqaları ilə birlikdə kompozisiya üzərində apardığı axtarışlardan gedir”* [126].

Opera və nəticədə opera tamaşasının səhnəqrafiyası ənənə baxımından daha çevikdir. Belə ki, işin çox hissəsi təsirli, möhtəşəm dinamik sıranın yaradılmasına yönəlib. Opera teatrında incəsənətin sintezi musiqi materialı əsasında baş verir. Tamaşanın quruluşunda standart, tanış texnikalardan uzaqlaşmaq olduqca çətindir. Tamaşanın vizual dizaynının inkişafı ilə ənənəvi (təbii, konstruktiv, mənzərəli, qrafik) dizayn həllinə maraq eyni zamanda artır. Bu mənada səhnə rəssamları milli teatrda bir çox nəsillər boyu formalaşmış mədəni ənənələrin əsasını qoruyub saxlayırlar. Quruluşçular teatrı cəmiyyətin mədəni ünsiyyət forması kimi aktuallaşdırmaqda davam edirlər.

Balet məsələsində ən maraqlı fakt budur ki, səhnəqrafiyanın real həlli ənənəsini rəssamlar klassik tamaşalara yaxın olan müasir tamaşalarda, həm aydın ifadə olunmuş süjeti, həm də xoreoqrafik dili vasitəsi ilə istifadə edirlər. Ənənəyə riayət etmək, balet tamaşasının stilistik dəyərini qorumaq üçün dizaynın ənənəvi estetikasına riayət etmək daxili ehtiyacdən irəli gəlir.

Rəssamın xoreoqrafik tamaşa üzərindəki işində başlanğıc nöqtəsi musiqiyə arxalanaraq əsərin dramaturgiyasını plastik obrazlarda müəyyən etməyə və açmağa çalışan xoreoqrafın ideyasıdır. Rəssam isə öz sənəti ilə buna töhfə verməyə çağırılır. O, dramaturq (libretto müəllifi), baletmeyster, bəstəkarla həmfikirdir və xoreoqrafik əsərin doğrulması yaradıcılıq prosesində fəal iştirak edir.

Lakin yaradıcılığın əsas, hər şeyi müəyyən edən mənbəyi həyat təəssüratları, müşahidələr, nəticələndir. Həyatı öyrənməklə teatr rəssamı öz yaradıcılığı üçün material toplayır. Bu material nə qədər zəngin olarsa, müşahidə dairəsi nə qədər geniş olarsa, sənətkar nə qədər dərin düşünsə, onun səhnədə uğur qazanma ehtimalı bir o qədər çox olar, hər bir dramatik və musiqi əsərinin özünəməxsusluğunu bir o qədər aydın və dəqiq hiss edərsə, o, müxtəlif rejissorlarla daha yaxşı əməkdaşlıq edir.

Xoreoqrafik əsərin bədii tərtibatının keyfiyyətinin qiymətləndirilməsinin əsas meyarları bunlardır: effektivlik, musiqililik və rəqs sənətinin şərtlərinə uyğunluq. Balet tamaşalarının müasir bədii tərtibatı köhnə balet tərtibatlarından bir çox cəhətdən fərqlənir. Buna müxtəlif işıqlandırma avadanlıqları, kostyumlar üçün müxtəlif parçalar, dekorasiya yaradarkən yeni texnologiyalardan istifadə və daha çox şey kömək edir.

Teatr səhnəqrafiyasında XX əsr texnoloji sistemlərin tətbiqi ilə yadda qaldı. Müasir səhnəqrafiyanın inkişafına yeni informasiya texnologiyalarının nailiyyətləri şərait yaratmışdır ki, bu da səhnəqrafiya həllərində yeni bədii sintez yaratmağa imkan verir. Bu gün dominant ifadə vasitələri işıqlandırma dizaynı, kompüter sistemləri tərəfindən idarə olunan müxtəlif ekranların və video proyeksiyaların istifadəsidir. Bu vasitələr sayəsində səhnə hərəkəti zamanı zəruri olan müəyyən bir atmosfer yaranır. Dinamik rəng və işıq partiturası bizə bədii obrazın emosional və semantik strukturunun ən incə çalarlarını izləməyə imkan verir. Amma bu cür yaradıcı iş səhnə meydançasının müvafiq texniki təchizatını tələb edir. Beləliklə, bu gün yeni texnologiyalar teatrın bir sənət növü kimi inkişafına böyük təsir göstərir: unikal tamaşa formaları, yeni teatr ixtisasları, istehsal və teatr üçün spesifik texnologiyalar yaranır.

Elm teatrı yeni nailiyyətlərlə təmin etmişdir: LED displeylər, kiçik zallar üçün uyğunlaşdırılmış mobil proyeksiya displeyləri, dartma proyeksiya ekranları, plazma panellər, LED matrislər, duman ekranı, interaktiv döşəmə, interaktiv şüşə, video proyeksiya. Bu nailiyyətlər quruluşçu rəssama bədii obrazın yaradılması prosesini və dekorasiya üçün konstruktiv həlləri üzvi şəkildə birləşdirərək öz fəaliyyətinin yaradıcı və texniki hissələrini sintez etməyə imkan verir.

Səhnə kompozisiyasının işlənməsi və qurulmasında yeni texnologiyalar məkan mühitinin bütövlüyünü yaratmağa imkan verir.

Səhnənin yeni məkan mühiti obrazın yaradılması, dekorasiyanın qurulması və yaradıcı şəkildə dərk edilməsi üçün zəruri xüsusiyyətlərə malikdir. Məhz – dinamizm, bütövlük, həcmli-məkan quruluşu yaratmaq bacarığı, dəyişkənlik. Təkcə tamaşanın forması deyil, həm də rəngkarlığı təqlid edən dekorasiya, parçalar, müxtəlif fakturalar, məsələn, metal, daş, qar və s. yaratmaq dəyişdi. Tam rəngli çap və dekorativ rəsmlərin ekranlara proyeksiyası təsvirin rənglərinin və müəllifin dəst-xəttinin çatdırılmasında quruluşçu rəssamın eskizlərinə ən çox uyğun gələn dekorasiyalar hazırlamağa imkan verir. Yeni texnologiyalar tamaşanın bədii

ifadəliliyinə nail olmaq üçün vasitələrin çeşidini əhəmiyyətli dərəcədə genişləndirməyə imkan verir. Məhz buna görə də səhnədə keyfiyyətə yeni məkanın yaradılması ilə əlaqədar olaraq, yeni səhnəqrafiya növünün məkan səhnəqrafiyası adlandırılması təklif olunur. Görünür, bu ad və termin səhnəqrafiyada yeni bir hadisənin mahiyyətini ən doğru şəkildə əks etdirir.

Müasir tamaşalarda video proyeksiyalardan, multimedia ekranlı elektron dəstlərdən, bir çox xüsusi işıqlandırma effektlərindən, LED kostyumlarından, konstruktiv elementlərdən və uzaqdan idarə olunan səhnələrdən geniş istifadə olunur. Bu gün kompüter qrafikası geniş yayılmış səhnəqrafiyaçıların alətinə çevrilmişdir. İndiki vizual dövrdə teatrda qabaqcıl texnologiyadan istifadə səhnəqrafiyada çox geniş yayılmışdır. Yeni informasiya proqramları kompüter məkanında səhnədə virtual aktyorların, dekorasiya elementlərinin, interyerlərin və digər obyektlərin göründüyü bir əsərin eskizini yaratmağa imkan verir. Səhnə məkanının belə modelləşdirilməsində səhnə hərəkətinin baş verəcəyi potensial mərhələ mənimsənilir ki, burada rejissor mizanssenanın kompozisiya strukturunu saniyələrə qədər dəqiqliklə canlandırma bilər.

Bu mürəkkəb məsələnin həlli teatrın ən müasir kompüter avadanlığı ilə komplektləşdirilmiş texniki təchizatından asılıdır. Kompüterləşdirmə ilə əlaqədar müasir musiqili teatrın işıqlandırma sistemi vahid effektivliyə malikdir. Teatr prosesində ən çətin məsələlərdən biri kompüterə idarə etmək, müxtəlif proqramların istifadəsi zamanı mürəkkəb işıqlandırma partituraların tərtib edilməsi, müasir təfəkkürə və dünyagörüşünə malik tamamilə yeni kadrların tərbiyəsini tələb edir. Hər bir teatr tamaşasının ifadə vasitələrini genişləndirən müasir işıqlandırma sistemləri, lazer qurğuları və s. kifayət qədər hiss olunacaq dərəcədə tamaşanın həm vizual, həm də estetik səviyyəsini gücləndirir. Bundan əlavə bu, rəssamın ideyasını daha qabarıq və yığcam əks etdirməyə, tərtibatın çətinliklərini aradan götürərək lazımi maddi-texniki bazadan daha effektiv istifadə etməyə kömək edir.

Qeyd etmək lazımdır ki, ötən illərin teatr sistemində səsyazma faktoru köməkçi xarakter, müəyyən mənada illüstrativ xarakter daşıyırdı və tamaşaçını mənəvi cəhətdən hazırlayırdı. Lakin, müasirliyin tələblərinə cavab verərək, bu məsələdə əsərin ideya-obrazlı məzmununun daha uğurlu qavranılmasına səbəb olan, müəyyən əhval-ruhiyyə yarada bilən köklü dəyişikliklər aparılmalıdır. Bundan çıxış edərək səsyazma qurğuları da estetik, psixoloji, bədii və ideoloji meyarlarla ölçülməlidir.

Dəyişkən dekorasiya və konstruksiya avadanlığı ancaq iri teatr binalarında istifadə oluna bilər, çünki bu avadanlığın işlənmə prinsipi sadə olduğu qədər mürəkkəbdir. Onun sadəliyi ondadır ki, səhnənin kənarlarında qısa müddətdə (təxminən 30-45 saniyə ərzində) qurulan dekorasiyalar hərəkət edən müstəvilər vasitəsilə səhnəyə gətirilir və qurulur. Səhnədən yığıldırılan əvvəlki aktların dekorasiyaları sökülür və yeniləri yığılır. Ehtiyatda olan bu dekorasiya məkanı

lazımı anda səhnədə olanı əvəz edir. Çətinlik avadanlığın mühəndis həllində və onun səhnə arxasında olan meydançalarda quraşdırılmasındadır. Bu kimi avadanlığın quraşdırılması teatr prosesini stimullaşdırır bilər, çünki o zaman o, zaman-məkan bağlılığının parametrlərini genişləndirməyə və səhnə imkanlarının yeni perspektivlərini açmağa imkan yaradar. Əslində elə onlar səhnə texnikasının əlverişli iş əmsalının əsas vahidləridir. Sonuncu məhsul, yəni yeni tamaşanın ən vacib dəyərləndirici faktoru – tamaşaçının teatr sənətinin təsirinə bağlılığıdır.

Qeyd etmək lazımdır ki, əgər rəssam əsas ifadə vasitələrindən biri olan işıqdan istifadə edə bilmirsə, hətta ən maraqlı dekorasiyalar tamaşaçı tərəfindən qavranılmayacaqlar. Lakin səhnə işığının funksiyaları bu və ya digər dekorasiyanı ifadəli təqdimatı ilə məhdudlaşmır. Peşəkar rəssamın əlində işıq teatr obrazının həlledici komponenti ola bilər.

Bilavasitə texnika ilə bağlı olan proyeksiya dekorasiyasının istifadəsi isə proyeksiya avadanlığının təchizatından və ekran materiallarının keyfiyyətindən asılıdır. Lakin çox zaman hər hansı bir həcmli dekorasiyanı əvəz edə bilər.

Teatr sənətinin vizual tərəfinin əsas tərkib hissələri olan dekorun və səhnə konstruksiyalarının primitivliyi və kobudluğu bir çox teatr tamaşalarının ifadəliliyinə mənfi təsir göstərə bilər. Köhnə texnologiya ilə ənənəvi material əsasında hazırlanan dekorasiyalar çox zaman müasirliyin tələblərinə cavab vermir. Daşıyıcı konstruksiyalar, iri məştblı qurmaların və estetik elementlərin bir araya gətirilməsi çox ifadəli və təsirli vizual görünüşün meydana gəlməsinə gətirib çıxardı ki, onun bir çox imkanları onun istifadəsi nəticəsində açılır. Buna bənzər tərtibat işi bilavasitə rəssamın iştirakı ilə keçirilir. Tamaşanın obrazının dolğunluğu və keyfiyyəti teatrın rəqiblik qabiliyyətinin yüksəlməsinə gətirib çıxarır.

XXI əsrdə səhnəqrafiya sənəti haqda təəssüratlar çox dəyişdi. Səhnə məkanının innovativ dizayn mərhələsi kimi səciyyələndirilə bilən yeni inkişaf mərhələsindədir. Müasir qloballaşma prosesi teatr formalarının ənənəvi stereotiplərini məhv edir. “Əgər XX əsrin əvvəllərində səhnəqrafiya yaradıcılığının meyarı ətraf mühitə adekvat münasibət, süjetin ehtimal etdiyi inandırıcılıq idisə, XX əsrin ortalarında səhnəqrafiya həllərinin kameralığı, real həyatı təsvir getdikcə öz yerini metafizik plana verir, buna görə də teatr səhnəqrafiyasının şərtiliyinə, bu məkana redi-meyd obyektlər, instalyasiya, eyvaroment, aksiya və digər formalar kimi bədii yaradıcılıq növlərinin daxil edilməsinə maraq yaranır. Bu problemin səhnəqrafiya həllərində bədii sintezi görməyə imkan verən yeni texnologiyalar kömək edir” [2].

Müasir teatr bu gün müasir mədəniyyətin qloballaşmasının qarşısına qoyduğu əsas vəzifələrdən birini – yüksək texnologiyalı sivilizasiyanı və onda ənənəvi mədəniyyət formalarının birgə mövcudluğunu birləşdirmək zərurətini həll etməyə məcburdur. Müasir bədii məkanda informasiya (multimedia, proyeksiya, audiovizual) texnologiyalarının inkişafı çox dinamikdir, onlara sənətin bir çox

növləri tərəfindən tələbat yaranır. Yeni texnologiyalar daha çox vizual obrazların yaradılmasına yönəlib, ona görə də onların səhnəqrafiyada istifadəsi tamaşanın yaradılmasının ideya, eskiz, maketdən tutmuş dekorasiyanın yaradılmasına qədər universallaşdırılması nöqteyi-nəzərindən əsaslandırılır.

Hal-hazırda, tamaşa tərtibatçılarına proyeksiya cihazları, səs sistemləri, video görüntülər və işıqlandırma sistemləri kimi texnoloji avadanlıqların böyük seçimi təklif olunur. “Proyeksiya” səhnəqrafiyasında vizual eskizlər yaratmaq üçün proqramların geniş seçimi var. Bu gün teatr quruluşçuları səhnəqrafiyanın “media”sı ilə tamaşaçı marağını qazanmağa üstünlük verirlər. Rəssamlar öz dekorasiyalarında müxtəlif texniki, interaktiv ifadə vasitələrindən istifadə edirlər ki, bu da çox vaxt kompozisiyanı müstəqil sənət əsərinə çevirir. Belə dekorasiyalar tamaşada aktyorlardan ayrı ola bilər.

Səhnə geyimlərinə gəldikdə isə teatr sənəti üçün bu məsələ heç vaxt problematik olmayıb, bunu çoxsaylı fotosənədlər, təsviri sənət əsərləri, eskiz cizmaları təsdiq edir. Hazırda kostyumların hazırlanması zamanı daha çox keyfiyyət və səlisliyi ilə seçilən, bəzi hallarda isə təbii mallardan üstün olan sintetik materiallara müraciət olunur. Variantlar kifayət qədərdir: yuxarıda qeyd edildiyi kimi, teatr şəbəkəsinin müvafiq modellərindən çıxış edərək uyğun olduqları seçmək olar. Təbii ki, nadir əl işi də istisna deyil – tamaşanın bədii həlli bunu tələb edərsə, teatr öz imkanları daxilində bu problemi həll etməlidir.

Yuxarıda qeyd olunan problemlərin teatr prosesinin inkişafına və təkmilləşməsinə təsirini sübut etməyə ehtiyac yoxdur. Bazar iqtisadiyyatının baza tələblərinə cavab verən hər bir başqa proseslərin nəticələrinə və bu şərtlərin təsir gücünə diqqət yetirməyə kifayətdir. Teatr sənətinin bu istiqamətdə aparılan müasir modernləşdirilməsi onun üzvi xarakterinin bərpası deməkdir, çünki teatr prosesinin institusiya mənbələri məhz bazar iqtisadiyyatı ilə bağlıdır.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Астафьева Т.Ф. Сценография музыкального спектакля – Санкт-Петербург: Композитор-Санкт-Петербург, 2003.
2. Астафьева Т.Ф. Современное театральное искусство как новая форма творческих отношений // Проблемы образования, науки и культуры. 2010. №6(85).
3. Булгаров А.Е. Новая сценография музыкального театра – Барнаул,
4. Карпенко В.Н., Карпенко И.А., Татаринцев А.Ю. Сценографическое решение как составная часть художественного хореографического решения // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики – Тамбов: Грамота, 2016, №3(65), с.68-71.
5. Рындин В.Ф. Как создается художественное оформление спектакля – М.: Изд-во Академии Художеств СССР, 1962, 37 с.

6. Рындин В.Ф. Художник и театр – М.: ВТО, 1966.
7. Шеповалов В.М. Сценография – пространственное решение спектакля.
8. Шифрин Н.А. Художник в театре – Л.: Художник РСФСР, 1964.
9. www.audiovisual.az/files/file/Mayis-REFERAT.pdf

Наргиз Новруз кызы Кулиева

**ЗНАЧЕНИЕ НОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В СЦЕНОГРАФИИ
МУЗЫКАЛЬНЫХ СПЕКТАКЛЕЙ**

Резюме: В статье говорится о месте и значении сценографии в структуре спектаклей музыкального театра, а также приводятся сведения об особенностях сценического оформления оперных и балетных спектаклей. Отмечается, что современный театр сегодня вынужден решать одну из главных задач глобализации современной культуры – необходимость объединения высокотехнологичной цивилизации и сосуществования в ней традиционных культурных форм. Развитие информационных (мультимедийных, проекционных, аудиовизуальных) технологий в современном художественном пространстве очень динамично, они востребованы многими видами искусства. Новые технологии в большей степени ориентированы на создание визуальных образов, поэтому их использование в сценографии оправдано с точки зрения универсализации создания спектакля от идеи, эскиза, модели до создания декораций. Подчеркивается, что новые технологии позволяют существенно расширить спектр средств достижения художественной выразительности пьесы.

Ключевые слова: театр, сценография, спектакль, опера, балет, художник, технология, художественный замысел

Nargiz Novruz Guliyeva

**THE IMPORTANCE OF NEW TECHNOLOGIES IN THE SCENOGRAPHY
OF MUSICAL PERFORMANCES**

The article talks about the place and significance of scenography in the structure of musical theater performances, and also provides information about the features of stage design for opera and ballet performances. It is noted that modern theater today is forced to solve one of the main problems of the globalization of modern culture - the need to unite high-tech civilization and the coexistence of traditional cultural forms in it. The development of information (multimedia, projection, audiovisual) technologies in the modern art space is very dynamic; they are in demand by many types of art. New technologies are more focused on creating visual images, so their use in scenography is justified from the point of view of universalizing the creation of a performance from an idea, sketch, model to the

creation of scenery. It is emphasized that new technologies make it possible to significantly expand the range of means of achieving artistic expressiveness of a play.

Key words: theater, scenography, performance, opera, ballet, artist, technology, artistic concept.

Məqalənin redaksiyaya daxil olma tarixi: 01.01.2024